

GİRİŞİMSEL YÖNELİM, ÖZÜMSEME KAPASİTESİ VE FİRMA PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN ENTREPRENEURIAL ORIENTATION, ABSORPTIVE CAPACITY AND FIRM PERFORMANCE

Salih Zeki İMAMOĞLU⁽¹⁾, Hülya TÜRKCAN⁽²⁾, Hacer KARAKUŞ⁽³⁾

Öz: Pazardaki hızlı değişim ve artan bilgi, firmaların başarılı olmak için bu duruma ayak uydurmalarını gerektirmektedir. Hızlı değişim karşısında firmalar, pazar fırsatlarını tespit etmeli ve bunları en iyi şekilde değerlendirmelidir. Girişimciliğe önem verip, bu doğrultuda bir stratejik duruşa sahip olmak firmaların değişim ortamlarında öne çıkması açısından kilit bir faktördür. Diğer yandan artan bilgi karşısında, faydalı bilginin edinilip firma yararına kullanılması önem arz etmektedir. Dolayısıyla firmaların bilginin değerini fark edip, onu en iyi şekilde yönetmelerini sağlayan yetenekleri başarı için belirleyici bir diğer faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, girişimsel yönelim, özümseme kapasitesi ve firma performansı arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu kapsamda, Kocaeli’nde bulunan firmalardaki 198 orta ve üst düzey yöneticiden anket yöntemi kullanılarak veri toplanmıştır ve araştırma hipotezleri yapısal eşitlik modeli ile test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, girişimsel yönelimin hem özümseme kapasitesi ile hem de firma performansı ile pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca özümseme kapasitesi ile firma performansının arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimsel Yönelim, Özümseme Kapasitesi, Firma Performansı

Abstract: *The rapid change and increasing information in the market require firms to adapt to this situation in order to be successful. In the face of rapid change, firms need to identify market opportunities and make the most of them. Giving importance to entrepreneurship and having a strategic stance in this direction is a key factor for firms to stand out in change environments. On the other hand, in the face of increasing information, it is important to acquire useful information and use it for the benefit of the firm. Therefore, the ability of firms to realize the value of information and manage it in the best way stands out as another determining factor for success. The aim of this study is to examine the relationships between entrepreneurial orientation, absorptive capacity and firm performance. In this context, data were collected from 198 middle and senior managers in firms in Kocaeli using the survey method and the research hypotheses were tested with the structural equation model. According to the results of the research, it has been determined that entrepreneurial orientation is positively related to both absorptive capacity and firm performance. In addition, it was concluded that there is a positive relationship between absorptive capacity and firm performance.*

Keywords: *Entrepreneurial Orientation, Absorptive Capacity, Firm Performance*

JEL: M10, D80, L25, L26

⁽¹⁾ Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Strateji Bilimi Bölümü; imamoglu@gtu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7160-2370

⁽²⁾ Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Strateji Bilimi Bölümü; hturkcan@gtu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7452-0461

⁽³⁾ Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Strateji Bilimi Bölümü; hkarakus@gtu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0068-2107

1. Giriş

Girişimsel yönelim, stratejik yönetim literatüründen ortaya çıkmış bir kavramdır (Lumpkin ve Dess, 1996: 136). “Girişimci olmanın ne anlama geldiğini yansıtan” (Covin ve Wales, 2019: 8), yeni bir girişimi sağlayan uygulamaları ve faaliyetleri içeren (Lumpkin ve Dess, 1996: 136) stratejik duruşu ifade etmektedir (Anderson, Kreiser, Kuratko, Hornsby ve Eshima, 2015: 1579). Bu sebeple girişimsel yönelim, günümüz küresel pazar ortamında firmaların öne çıkmasını mümkün kılan önemli bir kaynağı olarak kabul edilmekte ve literatürde yoğun ilgi görmektedir. Özellikle girişimsel yönelimin firma performansı ile ilişkisine yönelik birçok çalışma mevcuttur. Ancak girişimsel yönelim her ne kadar yüksek performansı sağlayan önemli bir faktör olarak kabul edilse de, bu sonuca ulaşılamayan çalışmalar da bulunmaktadır (Aliyu, Rogo ve Mahmood, 2015: 142; Walter, Auer ve Ritter, 2006: 542). Bu sebeple girişimsel yönelim ve firma performansı arasındaki ilişki literatürde belirsizliğini korumakla birlikte, bu ilişkinin farklı örneklerle incelenmesi ilgili literatüre önemli katkı sağlayacaktır.

Girişimsel yönelimi yüksek firmalarda girişimcilik desteklenmekte, yeni fırsatların kovalanması teşvik edilmekte ve bu fırsatlardan faydalanmak için çaba harcanmaktadır. Dolayısıyla firma yeni dış bilgiye oldukça açıktır. Özümseme kapasitesi, firmanın yeni dış bilginin değerini fark ederek onu kendi yararına kullanmasını sağlayan bir yeteneğidir (Roberts, Galluch, Dinger ve Grover, 2012: 625). Girişimsel yönelime sahip firmalar sürekli olarak yeni dış bilgilerle karşılaşabilmekte, özümseme kapasitesi ise bu bilgiler arasından faydalı bilgilerin edinilerek firma içi faaliyetlerde kullanılmasını sağlamaktadır. Nitekim yeni dış bilgi aramak ve bunu içselleştirip kullanabilmek, risk almaya açık, yenilikçi çözümlere odaklı, proaktif bir örgütsel yapıyı gerektirmektedir (Cui, Fan, Guo ve Fan, 2018: 29). Buradan hareketle girişimsel yönelimi yüksek firmaların, yüksek özümseme kapasitesine sahip olmaları muhtemeldir. Literatür incelendiğinde bu konuda yapılmış çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir.

Özümseme kapasitesi firmanın performansı açısından kıymetli bilgileri algılamasını ve bu bilgilerden faydalanarak rekabetçi pazar ortamında ayakta kalmasını sağlamaktadır (Ávila, 2022: 186). Günümüzde yaşanan değişim, dönüşüm ve hızla artan bilgi düzeyi ise firmaların sürekli olarak yeni bilgileri takip etmesini ve hızlı bir şekilde kendi avantajı için kullanmasını gerektirmektedir. Nitekim yüksek özümseme kapasitesine sahip firmalar, kendilerini etkileyebilecek her türlü yeni bilginin edinilmesini sağlayarak, bu bilgi sayesinde mevcut uygulamalarını ve süreçlerini iyileştirebilirler, yeni yetenekler geliştirebilirler, yeni ürün ve hizmetler ortaya koyabilirler (Zahra ve George, 2002: 195-196). Özümseme kapasitesi sayesinde yeni dış bilgi, firmanın başarısını ve pazardaki konumunu etkileyen pek çok açıdan yeni ve geliştirilmiş bir bakış açısı, sistem ya da çıktı olarak firmaya katkı sağlamaktadır. Bu sebeple özümseme kapasitesi geniş bir literatüre sahiptir ve firma performansı ile ilişkisi daha önceki çalışmalarda incelenmiştir. Ancak bu konudaki yapılacak daha fazla ampirik araştırmaya ihtiyaç vardır.

Bu çalışmanın amacı, girişimsel yönelim, özümseme kapasitesi ve firma performansı arasındaki ilişkileri inceleyerek literatüre katkı sunmaktır. İlgili literatür incelendiğinde yukarıda vurgulandığı gibi güçlü argümanlar mevcut olsa da bu kavramlar arası ilişkilerin incelendiği kısıtlı sayıda çalışma vardır ve ortaya konacak ampirik kanıtlar bu ilişkilerin doğasını açıklamak açısından önem arz etmektedir. Bu

doğrultuda bu çalışmada, girişimsel yönelimin özümseme kapasitesi ve firma performansı üzerindeki etkisi ile özümseme kapasitesinin firma performansı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarının ilgili literatürü zenginleştirilmesi ve uygulayıcılara önemli ipuçları sağlaması beklenmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Girişimsel Yönelim

Girişimsel yönelim, girişimcilik faaliyetleri esnasında ya da girişimcilikle ilgili kararlar alınırken temel alınan politikalardır. Kısaca girişimsel yönelim, “girişimsel strateji belirleme süreci” olarak tanımlanmaktadır (Rauch, Wiklund, Lumpkin ve Frese, 2009:763). Firmanın girişimcilik faaliyetlerini belirleyen stratejik bir yönelim olan girişimsel yönelim kavramını ilk olarak Miller (1983) ele almıştır ve bu alanda günümüze kadar pek çok çalışma yapılmıştır (Shan, Song ve Ju, 2015: 683; Ferreras-Méndez, Olmos-Peñuela, Salas-Vallina ve Alegre, 2021: 2).

Girişimsel yönelim, bir girişimcilik faaliyetinde bulunabilmek için kullanılan yöntem, uygulama ve karar verme stillerinin nasıl yürütüleceği ve gerçekleştirileceği ile ilgilidir. Kısaca girişimcilik süreci olarak açıklanmaktadır (Lee ve Peterson, 2001: 405). Girişimsel yönelim, firma için pazardaki girişimcilik fırsatlarının yakalanabilmesi ve rekabetçi pazar şartlarında rakiplerinin önüne geçebilmesi açısından kritik önem taşımaktadır (Lumpkin ve Dess, 1996: 162; Li, Huang ve Tsai, 2009: 442).

Miller (1983), girişimci işletmelerin yenilikçi, proaktif ve risk alan işletmeler olduğunu ifade etmiştir. Bu üç özellik, girişimsel yönelimin üç boyutu olarak öne çıkmaktadır. Ardından Lumpkin ve Dess (1996) bu üç boyuta iki boyut daha ekleyerek, girişimsel yönelimin yenilikçilik, proaktiflik, risk alma, özerklik ve rekabetçi agresiflik olmak üzere beş boyutu olduğunu ifade etmiştir.

Yenilikçilik eğilimi, firmanın yaratıcı düşünmeye destek vermesi ve bu konuda istekli olması olarak tanımlanmaktadır (Li, Huang ve Tsai, 2009: 444). Böylece yaratıcı düşünme sonucu ortaya çıkan yenilikçi fikirlerden yeni ürün ve süreçler oluşturulması mümkün olabilmektedir (Lumpkin ve Dess, 1996: 142). Proaktiflik eğilimi, fırsatları sürekli takip edip rakiplerden önce pazarda yer edinme çabalarıdır (Lumpkin ve Dess, 2001: 431). Proaktiflik, firmaların pazarda takipçi olarak değil de lider olarak var olması açısından çok önemlidir. Proaktif firmalar, pazardaki fırsatları görerek, pazara ilk giren firma olmanın avantajıyla ciddi miktarda kazanç elde eder, pazardaki payını artırır ve rakip firmalara karşı önemli bir avantaja sahip olurlar (Lumpkin ve Dess, 1996: 146). Risk alma eğilimi, sonucu belirsiz olan girişimler için ciddi boyutta kaynak kullanmak ya da yüksek miktar borç almak gibi maddi açıdan cesur uygulamalarda bulunmak olarak açıklanmaktadır (Li, Huang ve Tsai, 2009: 444). Girişimsel yönelime sahip firmalar, pazardaki fırsatları değerlendirebilmek için maddi açıdan bu riskleri göze almaktadır (Lumpkin ve Dess, 1996: 144). Rekabetçi agresiflik eğilimi, firmanın pazardaki rekabet ortamında göstermiş olduğu savunma davranışı olup (Lumpkin ve Dess, 2001: 431), firmanın rakip firmalara meydan okuması olarak tanımlanmaktadır (Lumpkin ve Dess, 1996: 148). Bu davranışın odağında rakipler vardır (Stambaugh, Yu ve Dubinsky, 2011: 50). Özerklik, belirli bir fikir ya da eylem ortaya koyarken kendi kendini yönetebilmeye yönelik iradeyi ifade etmektedir. Örgütsel açıdan ise, sınırlılıklar olmadan eylemde bulunabilmek olarak açıklanabilir. Dış çevreden ya da örgüt içinden kaynaklı olabilecek çeşitli kısıtlar ya

da zorluklar olsa dahi, özerklik mevcutsa bunlar birer engel değildir (Lumpkin ve Dess, 1996: 140).

2.2. Özümseme Kapasitesi

Dinamik pazar şartlarında, firma içi bilgi altyapısı, bunun yönetimi ve kullanımı büyük önem taşımaktadır. Bunun etkin bir şekilde mümkün olmasını sağlayan önemli bir firma yeteneği ise özümseme kapasitesidir (Miroshnychenko, Strobl, Matzler ve De Massis, 2021: 671). Çünkü özümseme kapasitesi, sürekli değişen pazar ortamı, artan bilgi ve teknolojik gelişmeler karşısında firmanın faydalı bilgiyi hemen fark ederek ondan kendisi için fırsat yaratmasını sağlamaktadır (Zahoor, Khan, Khan ve Akhtar, 2022). Nitekim firmaların çevredeki bilgiye kolay ulaşımı, onun faydalı bilgiyi elde edip ondan fayda sağlaması için yeterli değildir. Bunu sağlayan firmanın sahip olduğu özümseme kapasitesidir (Liu, 2012: 315).

Özümseme kapasitesi, bir firmanın dış bilginin değerini fark ederek onu edinmesi, benimsemesi ve ondan faydalanmasını mümkün kılan yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Cohen ve Levinthal, 1990: 128). Özümseme kapasitesi, edinilen bilgiyle örgüt içi bilgiyi genişletmekte, aynı zamanda edinilen bilgiyi örgütün bilgi ağının bir parçası haline getirerek bütünleşmesini sağlamaktadır (Neirotti, Pesce ve Battaglia, 2021: 3). Mevcut bilgi birikimiyle bütünleştirilen yeni bilgi ise firma için yararlı çıktılar ortaya konmasını sağlamaktadır. Böylece özümseme kapasitesi, firmanın hem kendi ile ilgili hem de dış çevredeki fırsatlarla ilgili olarak farkındalığını artırmaktadır (Naqshbandi ve Jasimuddin, 2022: 4).

Özümseme kapasitesi dört boyutludur ve bu boyutlar, elde etme, asimile etme, dönüştürme ve kullanmadır. Özümseme kapasitesinin boyutları, dış bilginin fark edilip edinilmesinden ondan faydalanarak yenilikçi çıktılar ortaya konulmasına kadar olan sürecin adımlarını temsil etmektedir. Bu dört boyuttan ilk ikisi potansiyel özümseme kapasitesini, son ikisi ise gerçekleşen özümseme kapasitesini oluşturmaktadır (Zahra ve George, 2002: 190). Potansiyel özümseme kapasitesi, bir firmanın yeni dış bilgiyi değerlendirmesi, edinmesi ve benimsemesi ile ilgili çabalarını içermektedir. Gerçekleşen özümseme kapasitesi ise yeni dış bilgiyi mevcut bilgiyle bütünleştirme ve bunu mevcut sisteme, süreçlere dahil ederek yeni yetkinlikler yaratma ve yenilikçi çıktılar ortaya koyma ile ilgili uygulamaları içermektedir (Camisón ve Forés, 2010: 709).

3. Hipotez Geliştirme

3.1. Girişimsel Yönelim ve Özümseme Kapasitesi

Girişimsel yönelim bir örgütte girişimciliğin desteklendiğini ve sergilendiğini ifade eden bir özelliktir (Covin ve Wales, 2019: 5). Girişimsel yönelime sahip firmalar, yeni fırsatları gözleyip onlardan faydalanarak değer yaratmaya gayret ederler (Cho ve Lee, 2018: 126). Bu sebeple girişimsel yönelim, firmanın sürekli olarak çevreyi izlemesi ve fırsat araması için önemli bir etkidir (Dada ve Fogg, 2014: 87). Yeni fırsatlar için çevrenin izlenmesi ise faydalı bilgilerin fark edilmesi ve edinilmesi açısından önem arz etmektedir (Wang, 2008: 640).

Diğer yandan, girişimsel yönelime sahip firmalar öğrenmeye önem vermektedirler (Javalgi, Hall ve Cavusgil, 2014: 1198) ve bu sebeple örgüt içi ortam esnekliklidir. Çalışanların fikir üretmesi ve paylaşması teşvik edilir, hata payı göze alınır,

sınırlılıklar azdır. Bu da çalışanlar arasında ortak bil dil oluşturmayı ve etkin etkileşimi sağlamaktadır. Kısacası örgütsel öğrenmeyi destekleyen bir ortam söz konusudur (Wang, 2008: 640). Böyle bir ortamda ise yeni edinilen bilginin örgüt içinde kolaylıkla benimsenmesi ve mevcut bilgiye entegre edilmesi çok daha kolay ve hızlı olur. Aynı zamanda risk alan, yenilikçi ve proaktif örgütler bu bilgiyi kullanarak yenilikçi çıktılar elde etme açısından da daha cesur ve istekli olma eğilimindedirler. Buradan hareketle aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H1: Girişimsel yönelim ile özümseme kapasitesi arasında pozitif bir ilişki vardır.

3.2. Özümseme Kapasitesi ve Firma Performansı

Özümseme kapasitesi, firmaların bilgi altyapılarını genişletmektedir. Bilgi ise günümüzde firmalar açısından yenilik, rekabetçilik ve yüksek firma performansı için hayati bir kaynak haline gelmiştir. Dış çevreden elde edilen ve özellikle müşteriler ve rakiplerle ilgili olan bilgilerin edinilmesi ve örgüt içinde paylaşarak özümsemesi ise kritik bir değere sahiptir (Boateng, Sigdel, Ofori, Agbemabiese ve Hinson, 2022). Çünkü bu bilgiler, çevresel değişimler karşısında hızlıca tepki verebilmeyi, müşteriler ve rakipler ile ilgili stratejileri en doğru şekilde değiştirebilmeyi sağlamaktadır (Kale, Aknar ve Başar, 2019: 281). Bununla birlikte pazar ortamındaki önemli fırsatların fark edilmesinde de önemli rol oynamaktadır. Yüksek özümseme kapasitesine sahip firmalar çevresel değişimler, fırsatlar ve risklere göre yapılarında ve çıktılarında iyileştirmeler yapabilirler. Bu durum içselleştirilmiş yeni bilgi sayesinde, fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmayı, riskler karşısında hazırlıklı olmayı ve değişimlere hızla cevap verebilmeyi mümkün kılar (Cho, Jeong, Kim ve Cho, 2022). Dolayısıyla yüksek özümseme kapasitesine sahip firmaların, rakiplerinden daha iyi konumda bulunması ve önemli örgütsel başarılar elde etmesi mümkündür.

Yüksek özümseme kapasitesine sahip firmalar, bilginin edinilmesinden kullanılmasına kadar tüm bilgi işleme sürecinin maliyetinin daha düşük olmasını ve bu şekilde bilgi altyapısının genişlemesini sağlamaktadır. Nitekim mevcut bilgi altyapısına entegre edilen bilgiler, örgüt içi faaliyetlerin optimizasyonu açısından önemli bir itici güç, bir yol ve bir fikir sağlamaktadır (Lyu, Peng, Yang, Li ve Gu, 2022: 4). Ancak bir diğer önemli husus, günümüz şartlarında sürekli artan miktarda ve karmaşık bilgilerin varlığıdır. Yüksek özümseme kapasitesine sahip firmalar, karmaşık bilgilerin yönetilmesi noktasında da avantajlıdır (Chung, Jung ve Lee, 2022:5). Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H2: Özümseme kapasitesi ile firma performansı arasında pozitif bir ilişki vardır.

3.3. Girişimsel Yönelim ve Firma Performansı

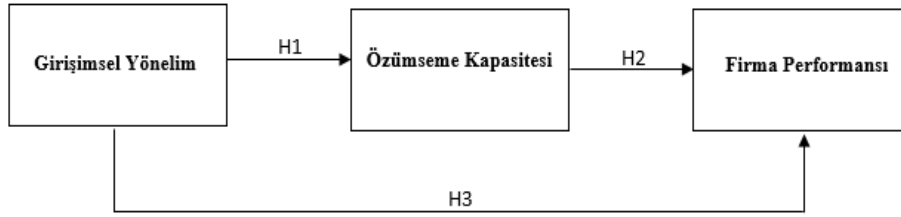
Girişimcilik yönelimi firmaların örgütsel amaçları gerçekleştirmek, bu amaç doğrultusunda hareket etmek ve pazarda rekabetçi kalmak için kullandıkları bir stratejik yönelimdir. Bu sebeple örgüt içi süreçler, uygulamalar ve iş yapış şekillerinde etkilidir (Al-Mamary, Alwaheeb, Alshammari, Abdulrab, Balhareth ve Soltane, 2020: 201). Girişimsel yönelim, firma kararlarında yeni pazar fırsatlarını yakalamaya odaklanmayla ilgilidir (Mudjijah, Surachman, Wijayanti ve Andarwati, 2022: 106). Dolayısıyla girişimsel yönelime sahip firmalar, pazardaki yeni fırsatları fark edebilirler ve bu durum onları diğer firmaların önüne geçirerek rekabet avantajı sağlar (Li, Huang ve Tsai, 2009: 442).

Girişimsel yönelim fırsat belirleme ve kullanma noktasında önemli olmakla birlikte, kaynak yetersizliğinin üstesinden gelme açısından da önemlidir (Roxas ve Chadee,

2013: 4). Hızla değişen çevre şartlarında, diğer firmaların önüne geçebilmenin yolu ise fırsatları iyi bir şekilde kullanmak, gerektiğinde risk almak, yenilikçi davranmak ve agresif bir rekabeti benimsemekle mümkündür. Ancak bu sayede rakipleri geçmek ve performansı iyileştirmek mümkündür (Wahyuni ve Sara, 2020: 42; Al-Mamary vd., 2020: 206). Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H3: Girişimsel yönelim ile firma performansı arasında pozitif bir ilişki vardır.

Araştırma hipotezlerine ilişkin olarak oluşturulan araştırma modeli Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Araştırma Modeli

4. Araştırma Metodolojisi

4.1. Örneklem ve Veri Toplama

Araştırma kapsamında kullanılan veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Anketin hazırlanmasında kullanılan ölçekler, geçmiş çalışmalardan uyarlanmıştır. Girişimsel yönelim ölçeği Hughes ve Morgan (2007) tarafından yapılan çalışmadan uyarlanmıştır ve 21 ifadeden oluşmaktadır. Özümsese kapasitesini ölçmek üzere kullanılan ölçek Camisón ve Forés'in (2010) çalışmasından uyarlanmıştır. Ölçekte 19 adet ifade mevcuttur. Son olarak firma performansı ölçeğinde 16 soru bulunmaktadır ve Ellinger, Ellinger, Yang ve Howton'un (2002) çalışmasından uyarlanmıştır. Değişkenlerin ölçümünde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır.

Anketin oluşturulmasında kullanılan ölçeklerin orijinal dili İngilizcedir. İlgili ölçekler yazarlar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu kapsamda, anlam açısından bir farklılık olmaması amacıyla paralel çeviri metodu takip edilmiştir. İlk olarak ölçekler orijinal dili olan İngilizceden Türkçeye çevrilmiş, ardından Türkçe hali tekrar İngilizceye çevrilmiştir. İlk hali ve son hali karşılaştırılmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Araştırma hipotezlerini test etmek için veri toplamak üzere, Kocaeli'nde bulunan firmaların orta ve üst düzey yönetici pozisyonunda çalışan 300 kişiyle iletişime geçilmiştir. İletişime geçilen yöneticilerden 234'ü anket cevaplayarak araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Bu doğrultuda katılımı kabul eden kişilere, yüz yüze anket yöntemiyle anket uygulanmış, 204 kişiden anketler doldurulmuş olarak geri toplanmıştır. Bu anketler değerlendirildiğinde, 6 tane ankette eksik cevaplanmış sorular olduğu görülmüş ve bu sebeple araştırma için uygun olmadıkları belirlenmiştir. Bu doğrultuda, anket toplanan 198 orta ve üst düzey yönetici bu araştırmanın örneklemdir.

Anketlerin toplanmasının ardından ilk olarak örnekleme ilişkin demografik özellikler incelenmiştir. Anket toplanan firmaların %53'ünün çalışan sayısı 500'ün üzerindedir. Firmalardan 50 seneden daha uzun süredir faaliyette olanlar örneklemin %27,7'sini oluşturmaktadır, 10 seneden daha az süredir faaliyette olanlar %19,7'sini oluşturmaktadır. Sektör olarak incelendiğinde ise, %11,6'sı otomotiv sektöründe, %7,6'sı bilişim/yazılım sektöründe, %7,1'i kimya sektöründe ve diğerleri farklı sektörlerde bulunmaktadır. Ankete cevap veren yöneticilerin %34,3'ü 26-31 yaş aralığındadır ve yaşı 50'den fazla olanlar örneklemin sadece %3'ünü oluşturmaktadır. Yöneticilerin %69,7'si erkektir ve %90,4'ü en az lisans derecesine sahiptir.

4.2. Ölçüm Geçerliliği ve Güvenilirliği

Hipotezleri test etmeden önce ölçüm geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak AMOS programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA yaparken, faktör yükleri incelenmiş ve faktör yükü 0,50'den daha düşük olan ifadeler analiz dışı bırakılmıştır. Bu doğrultuda girişimsel yönelim değişkenine ilişkin ifadelerden bir soru, özümseme kapasitesi değişkenine ilişkin ifadelerden bir soru ve firma performansı değişkenine ilişkin ifadelerden yedi soru olmak üzere toplam dokuz soru analize dahil edilmemiştir. DFA sonucuna göre uyum iyiliği indeksleri iyi bir uyumu işaret etmektedir ($\chi^2/df=1,741$, CFI:0,88, IFI:0,882, TLI:0,869, RMSEA:0,061) ve faktör yükleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. DFA sonuçları

Değişken		İfade	Faktör Yükü
Girişimsel Yönelim	Risk Alma	GY2	0,684
		GY3	0,854
		GY4	0,632
	Yenilikçilik	GY8	0,795
		GY7	0,794
		GY6	0,845
		GY5	0,816
	Proaktiflik	GY12	0,809
		GY11	0,788
		GY10	0,721
		GY9	0,732
	Rekabetçi Agresiflik	GY15	0,752
		GY14	0,641
		GY13	0,849
	Özerklik	GY21	0,550
		GY20	0,697
		GY19	0,762
GY18		0,821	
GY17		0,666	

		GY16	0,723
Özümseme Kapasitesi	Elde Etme	ÖK1	0,556
		ÖK2	0,694
		ÖK3	0,809
		ÖK4	0,864
	Asimile Etme	ÖK5	0,809
		ÖK6	0,729
		ÖK7	0,788
		ÖK8	0,730
		ÖK9	0,648
		ÖK10	0,605
	Dönüştürme	ÖK11	0,786
		ÖK12	0,819
		ÖK14	0,682
		ÖK15	0,788
	Kullanma	ÖK16	0,783
		ÖK17	0,822
		ÖK18	0,789
		ÖK19	0,740
	Firma Performansı	FP16	0,642
FP13		0,783	
FP12		0,811	
FP11		0,751	
FP10		0,636	
FP7		0,801	
FP6		0,871	
FP5		0,854	
FP1		0,719	
$\chi^2 /df=1,741$, CFI:0,880, IFI:0,882, TLI:0,869, RMSEA:0,061			

Faktör analizinin ardından değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış, korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizine göre değişkenler arası istatistiki olarak anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

Sonrasında, ortalama açıklanan varyans (AVE) ve birleşik güvenilirlik (CR) değerleri hesaplanmıştır. Tüm değişkenler için AVE değerlerinin 0,50'nin ve CR değerlerinin 0,70'in üzerinde olduğu bulunmuş, böylece ölçüm geçerliliğinin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Fornell ve Larcker, 1981). Ölçüm güvenilirliğini incelemek üzere ise Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. Sonuçlar tüm değişkenlerin Cronbach Alfa değerlerinin 0,70'in üzerinde olduğunu göstermekte, bu durum ise

ölçüm güvenilirliğinin olduğuna işaret etmektedir (Nunnally, 1978). İlgili sonuçlar Tablo 2’de bulunmaktadır.

Tablo 2. Korelasyon Analizi Sonuçları

*p < 0,01.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Firma Performansı										
2. Risk alma	0,523*									
3. Yenilikçilik	0,630*	0,753*								
4. Proaktiflik	0,626*	0,711*	0,854*							
5. Rekabetçi agresiflik	0,564*	0,451*	0,588*	0,730*						
6. Özerklik	0,469*	0,675*	0,691*	0,672*	0,438*					
7. Elde etme	0,563*	0,588*	0,685*	0,671*	0,395*	0,492*				
8. Asimile etme	0,647*	0,674*	0,758*	0,827*	0,559*	0,678*	0,878*			
9. Dönüştürme	0,631*	0,656*	0,669*	0,733*	0,454*	0,602*	0,827*	0,928*		
10. Kullanma	0,575*	0,608*	0,691*	0,816*	0,553*	0,586*	0,767*	0,896*	0,873*	
<i>Ortalama</i>	3,852	3,552	3,947	3,790	3,567	3,658	3,711	3,665	3,713	3,792
<i>Std. Sapma</i>	0,723	0,842	0,808	0,831	0,879	0,769	0,787	0,759	0,737	0,755
<i>Cronbach Alpha</i>	0,926	0,703	0,886	0,846	0,717	0,844	0,812	0,861	0,850	0,863
<i>AVE</i>	0,589	0,532	0,661	0,583	0,566	0,502	0,548	0,521	0,594	0,615
<i>CR</i>	0,927	0,770	0,886	0,848	0,794	0,856	0,825	0,866	0,853	0,864

4.3. Hipotez Testi

Bu çalışma kapsamında incelenen hipotezler AMOS programı ile test edilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, uyum iyiliği indekslerinin yeterli olduğu tespit edilmiştir. ($\chi^2/df = 1,751$, CFI:0,874, IFI:0,876, TLI:0,867, RMSEA:0,062) ve hipotezlere ilişkin sonuçlar Tablo 3’te raporlanmıştır.

Tablo 3. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotez	Yol	Yol Değeri	Sonuç
H1	Girişimsel Yönelim →Özümseme Kapasitesi	0,853***	Desteklendi
H2	Özümseme Kapasitesi →Firma Performansı	0,255*	Desteklendi
H3	Girişimsel Yönelim →Firma Performansı	0,464**	Desteklendi
$\chi^2 /df=1,751$, CFI:0,874, IFI:0,876, TLI:0,867, RMSEA:0,062			

***p < 0,001, **p < 0,01, *p < 0,10.

Tablo 3'te sunulan analiz sonuçları incelendiğinde, girişimsel yönelim ve özümseme kapasitesi arasındaki ilişkiye yönelik oluşturulan H1 hipotezi desteklenmektedir ($\beta = 0,853$, $p < 0,001$). Benzer şekilde H2 hipotezi kapsamında test edilen özümseme kapasitesi ile firma performansı arasındaki ilişkinin de istatistiki olarak anlamlı olduğu bulunmuş ve bu değişkenler arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\beta = 0,255$, $p < 0,10$). Bu sebeple H2 hipotezi desteklenmektedir. Son olarak, girişimsel yönelim ve firma performansının pozitif olarak ilişkili oldukları belirlenmiş ve H3 hipotezinin de desteklendiği sonucuna varılmıştır ($\beta = 0,464$, $p < 0,01$).

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada girişimsel yönelim, özümseme kapasitesi ve firma performansı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu doğrultuda Kocaeli'nde bulunan firmalardaki orta ve üst düzey yöneticilerden anket yöntemi ile veri toplanmış, bu veriler kullanılarak elde edilen sonuçlarla ilgili ilişkilere yönelik ampirik kanıtlar sunulmuştur. Böylece literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre girişimsel yönelim ve özümseme kapasitesinin pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç geçmiş çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur (Hernández-Perlines ve Xu, 2018; Sugiyanto, Husin ve Wahyudi, 2019; Khan, Bhatti, Zaman ve Hussain, 2020; Mao, Wang ve Yi, 2021). Dolayısıyla bu çalışma mevcut literatürü genişletmektedir. Bununla birlikte özümseme kapasitesini artırmak isteyen firmaların, girişimsel yönelime sahip olmalarının önemli olduğu da görülmektedir. Yani dış çevredeki bilgiyi bir fırsat olarak kullanıp ondan firma amaçları doğrultusunda faydalanmak isteyen firmalar, riskten kaçmamalı, yeniliğe açık olmalı ve öncü olma konusunda istekli olmalıdır.

İkinci olarak, özümseme kapasitesi ve firma performansı arasındaki pozitif ilişki ampirik sonuçlarla doğrulanmıştır. Literatürde bu doğrudan ilişkiyi incelemek için yapılmış kısıtlı ampirik çalışma mevcuttur ve bu çalışmanın bulgusu geçmiş araştırmaların sonuçlarıyla benzerdir (Ma, Khan, Khan ve XiangYun, 2021; Kostopoulos, Papalexandris, Papachroni ve Ioannou, 2011; Rehman, Razaq, Farooq, Zohaib ve Nazri, 2020). Bu sonuca göre, firmalar yeni bilgilere açık olma ve fırsat araştırma konularına büyük önem vermelidir. Bu doğrultuda çalışanlar teşvik edilmeli, bilgi edinme yolları artırılmalı ve kolaylaştırılmalıdır. Bununla birlikte, edinilen bilginin firma içinde doğru yönetilmesi sağlanmalıdır. Çalışanlar bu konuda bilinçlendirilmeli, edinilen bilginin mevcut bilgiye entegre edilmesi sağlanmalıdır.

Dış çevreden elde edilen bilginin en doğru şekilde kullanılması ve firma için fayda ortaya konması amacıyla örgüt içi iletişim güçlendirilmeli ve pekiştirici politikalar izlenmelidir. Böylece bilgiden önemli düzeyde yararlanarak yüksek performansa erişmek mümkün olabilir.

Son olarak, girişimsel yönelimin firma performansı ile pozitif ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Literatürde girişimsel yönelimin firma performansı ile ilişkisini inceleyen çalışmalar incelendiğinde, girişimsel yönelim ile firma performansı arasındaki doğrudan ilişkiyi doğrulayan ampirik çalışmalar olduğu (Aliyu vd., 2015; Gupta ve Batra, 2016), yani bu araştırmanın sonucunun literatürle genel olarak uyumlu olduğu görülmüştür. Ancak literatürde girişimsel yönelim ve performans arasında doğrudan bir ilişki olmadığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur (Walter vd., 2006). Bu sebeple bu çalışma, literatürdeki farklı sonuçlara ampirik kanıtlarla katkı sunmaktadır. Araştırma bulgumuza göre ortaya konan girişimsel yönelim ve firma performansı arasındaki pozitif ilişki, firmaların amaçlarına ulaşmak ve daha yüksek getiri elde etmek için cesur hareket etmeleri gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, firmaların mevcut sistemi devam ettiren bir politikadan ziyade her daim yeniliğe açık olmaları, fırsatlar söz konusu olduğunda hızlı bir şekilde kendi avantajlarına kullanmaları, gerektiğinde risk almaktan kaçınmamaları, rakiplerden önce öncü faaliyetlerde bulunma konusunda istekli olmaları ve yenilikçi girişimlerde bulunmaları önemlidir.

Literatür incelendiğinde hem girişimsel yönelim ve firma performansı ilişkisinde özümseme kapasitesinin ılımlaştırıcı etkisini (Ibarra-Cisneros ve Hernandez-Perlines, 2020; Engelen, Kube, Schmidt ve Flatten, 2014; Sciascia, D'oria, Bruni ve Larrañeta, 2014) hem de özümseme kapasitesi ve firma performansı ilişkisinde girişimsel yönelimin ılımlaştırıcı etkisini (Wales, Parida ve Patel, 2013) inceleyen araştırmalar olduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan Hughes, Hodgkinson, Hughes ve Arshad (2018) özümseme kapasitesinin, girişimsel yönelim ve firma performansı ilişkisinde hem aracı hem ılımlaştırıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada ise girişimsel yönelim, özümseme kapasitesi ve firma performansı değişkenleri geniş bir bakış açısından bir arada ele alınarak aralarındaki doğrudan ilişkiler ampirik olarak ortaya konmuştur. Dolayısıyla araştırma bulguları, literatüre önemli katkı sunmakta, gelecek çalışmalar için bir bakış açısı sunmaktadır.

Bu çalışmada her ampirik çalışmada olduğu gibi bazı kısıtlar mevcuttur. İlk olarak bu çalışma kapsamında analiz edilen veriler, sadece Kocaeli'nde bulunan firmalardaki orta ve üst düzey yöneticilerden elde edilmiştir. Coğrafi olarak ya da sektör olarak farklı alanlarda yapılacak çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmesi mümkündür. İkinci olarak ortak yöntem varyansı probleminin olma ihtimali mevcuttur. Çünkü bütün değişkenler tek bir anket formuyla toplanmıştır. Ancak bu kısıtlar gelecek çalışmalar için birer araştırma alanı olabilir. Bu doğrultuda gelecek çalışmalarda, farklı bölgelerde ve farklı sektörlerde benzer ilişkiler test edilebilir. Ayrıca boylamsal araştırma ile bu ilişkilerin test edilmesi de literatüre katkı sağlayabilir. Bununla birlikte gelecek çalışmalarda özümseme kapasitesinin, girişimsel yönelim ve firma performansı arasındaki ilişkide aracılık etkisinin olup olmadığı incelenebilir. Son olarak, girişimsel yönelimin haricindeki diğer stratejik yönelimler de bu modele dahil edilebilir.

Referanslar

- Aliyu, M. S., Rogo, H. B. ve Mahmood, R. (2015). Knowledge management, entrepreneurial orientation and firm performance: The role of organizational culture. *Asian Social Science*, 11(23), 140-152.
- Al-Mamary, Y. H., Alwaheeb, M. A., Alshammari, N. G. M., Abdulrab, M., Balhareth, H. ve Soltane, H. B. (2020). The effect of entrepreneurial orientation on financial and non-financial performance in Saudi SMES: A review. *Journal of Critical Reviews*, 7(14), 270-278.
- Anderson, B. S., Kreiser, P. M., Kuratko, D. F., Hornsby, J. S. ve Eshima, Y. (2015). Reconceptualizing entrepreneurial orientation. *Strategic Management Journal*, 36(10), 1579-1596.
- Ávila, M. M. (2022). Competitive advantage and knowledge absorptive capacity: The mediating role of innovative capability. *Journal of the Knowledge Economy*, 13(1), 185-210.
- Boateng, H., Sigdel, S. S., Ofori, K. S., Agbemabiese, G. C. ve Hinson, R. E. (2022). Assessing the roles of foreign knowledge acquisition and absorptive capacity in the relationship between market orientation, innovativeness and performance. *Management Research Review*, (ahead-of-print).
- Camisón, C. ve Forés, B. (2010). Knowledge absorptive capacity: New insights for its conceptualization and measurement. *Journal of Business Research*, 63(7), 707-715.
- Cho, H. E., Jeong, I., Kim, E. ve Cho, J. (2022). Achieving superior performance in international markets: the roles of organizational agility and absorptive capacity. *Journal of Business & Industrial Marketing*, (ahead-of-print).
- Cho, Y. H. ve Lee, J.-H. (2018). Entrepreneurial orientation, entrepreneurial education and performance. *Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 12(2), 124-134.
- Chung, D., Jung, H. ve Lee, Y. (2022). Investigating the relationship of high-tech entrepreneurship and innovation efficacy: The moderating role of absorptive capacity. *Technovation*, 111, 102393.
- Cohen, W. M. ve Levinthal, D. A. (1990). Absorptive capacity: A new perspective on learning and innovation. *Administrative Science Quarterly*, 35, 128-152.
- Covin, J. G. ve Wales, W. J. (2019). Crafting high-impact entrepreneurial orientation research: Some suggested guidelines. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 43(1), 3-18.
- Cui, L., Fan, D., Guo, F. ve Fan, Y. (2018). Explicating the relationship of entrepreneurial orientation and firm performance: Underlying mechanisms in the context of an emerging market. *Industrial Marketing Management*, 71, 27-40.
- Dada, O. L. ve Fogg, H. (2014). Organizational learning, entrepreneurial orientation, and the role of university engagement in SMEs. *International Small Business Journal*, 34(1), 86-104.
- Ellinger, A. D., Ellinger, A. E., Yang, B. ve Howton, S. W. (2002). The relationship between the learning organization concept and firms' financial performance: An empirical assessment. *Human Resource Development Quarterly*, 13(1), 5-22.
- Engelen, A., Kube, H., Schmidt, S. ve Flatten, T. C. (2014). Entrepreneurial orientation in turbulent environments: The moderating role of absorptive capacity. *Research Policy*, 43(8), 1353-1369.

- Ferreras-Méndez, J. L., Olmos-Peñuela, J., Salas-Vallina, A. ve Alegre, J. (2021). Entrepreneurial orientation and new product development performance in SMEs: The mediating role of business model innovation. *Technovation*, 108, 102325.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–51.
- Gupta, V. K. ve Batra, S. (2016). Entrepreneurial orientation and firm performance in Indian SMEs: Universal and contingency perspectives. *International Small Business Journal*, 34(5), 660-682.
- Hernández-Perlines, F. ve Xu, W. (2018). Conditional mediation of absorptive capacity and environment in international entrepreneurial orientation of family businesses. *Frontiers in Psychology*, 9, 102.
- Hughes, P., Hodgkinson, I. R., Hughes, M. ve Arshad, D. (2018). Explaining the entrepreneurial orientation–performance relationship in emerging economies: The intermediate roles of absorptive capacity and improvisation. *Asia Pacific Journal of Management*, 35(4), 1025-1053.
- Hughes, M. ve Morgan, R. E. (2007). Deconstructing the relationship between entrepreneurial orientation and business performance at the embryonic stage of firm growth. *Industrial Marketing Management*, 36(5), 651-661.
- Ibarra-Cisneros, M. A. ve Hernandez-Perlines, F. (2020). Entrepreneurial orientation, absorptive capacity and business performance in SMEs. *Measuring Business Excellence*, 24(4), 417-429.
- Javalgi, R. G., Hall, K. D. ve Cavusgil, S. T. (2014). Corporate entrepreneurship, customer-oriented selling, absorptive capacity, and international sales performance in the international B2B setting: Conceptual framework and research propositions. *International Business Review*, 23(6), 1193-1202.
- Kale, E., Aknar, A. ve Başar, Ö. (2019). Absorptive capacity and firm performance: The mediating role of strategic agility. *International Journal of Hospitality Management*, 78, 276-283.
- Khan, S., Bhatti, S. H., Zaman, U. ve Hussain, M. (2020). Breaking down the success barrier: The mediating role of absorptive capacity in linking entrepreneurial orientation to IT project success. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 14(2), 529-550
- Kostopoulos, K., Papalexandris, A., Papachroni, M. ve Ioannou, G. (2011). Absorptive capacity, innovation, and financial performance. *Journal of Business Research*, 64(12), 1335-1343.
- Lee, S. M. ve Peterson, S. J. (2000). Culture, entrepreneurial orientation, and global competitiveness. *Journal of World Business*, 35(4), 401-416.
- Li, Y. H., Huang, J. W. ve Tsai, M. T. (2009). Entrepreneurial orientation and firm performance: The role of knowledge creation process. *Industrial Marketing Management*, 38(4), 440-449.
- Liu, C. L. (2012). An investigation of relationship learning in cross-border buyer–supplier relationships: The role of trust. *International Business Review*, 21(3), 311-327.
- Lumpkin, G. T. ve Dess, G. G. (1996). Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance. *Academy of Management Review*, 21(1), 135-172.

- Lumpkin, G. T. ve Dess, G.G. (2001). Linking two dimensions of entrepreneurial orientation to firm performance: The moderating role of environment and industry life cycle. *Journal of Business Venturing*, 16, 429-451.
- Lyu, C., Peng, C., Yang, H., Li, H. ve Gu, X. (2022). Social capital and innovation performance of digital firms: Serial mediation effect of cross-border knowledge search and absorptive capacity. *Journal of Innovation & Knowledge*, 7(2), 100187.
- Ma, F., Khan, F., Khan, K. U. ve XiangYun, S. (2021). Investigating the impact of information technology, absorptive capacity, and dynamic capabilities on firm performance: An empirical study. *SAGE Open*, 11(4), 21582440211061388.
- Mao, H., Wang, Z. ve Yi, L. (2021). Does entrepreneurial orientation lead to successful sustainable innovation? The evidence from Chinese environmentally friendly companies. *Sustainability*, 13(18), 10294.
- Miller, D. (1983). The correlates of entrepreneurship in three types of firms. *Management Science*, 29(7), 770-791.
- Miroshnychenko, I., Strobl, A., Matzler, K. ve De Massis, A. (2021). Absorptive capacity, strategic flexibility, and business model innovation: Empirical evidence from Italian SMEs. *Journal of Business Research*, 130, 670-682.
- Mudjijah, S., Surachman, S., Wijayanti, R. ve Andarwati, A. (2022). The effect of entrepreneurial orientation and talent management on business performance of the creative industries in Indonesia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 9(1), 105-119.
- Naqshbandi, M. M. ve Jasimuddin, S. M. (2022). The linkage between open innovation, absorptive capacity and managerial ties: A cross-country perspective. *Journal of Innovation & Knowledge*, 7(2), 100167.
- Neirotti, P., Pesce, D. ve Battaglia, D. (2021). Algorithms for operational decision-making: An absorptive capacity perspective on the process of converting data into relevant knowledge. *Technological Forecasting and Social Change*, 173, 121088.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- Rauch, A., Wiklund, J., Lumpkin, G. T. ve Frese, M. (2009). Entrepreneurial orientation and business performance: An assessment of past research and suggestions for the future. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 761-787.
- Rehman, N., Razaq, S., Farooq, A., Zohaib, N. M. ve Nazri, M. (2020). Information technology and firm performance: Mediation role of absorptive capacity and corporate entrepreneurship in manufacturing SMEs. *Technology Analysis & Strategic Management*, 32(9), 1049-1065.
- Roberts, N., Galluch, P. S., Dinger, M. ve Grover, V. (2012). Absorptive capacity and information systems research: Review, synthesis, and directions for future research. *MIS Quarterly*, 36(2), 625-648.
- Roxas, B. ve Chadee, D. (2013). Effects of formal institutions on the performance of the tourism sector in the Philippines: The mediating role of entrepreneurial orientation. *Tourism Management*, 37, 1-12.
- Sciascia, S., D'oria, L., Bruni, M. ve Larrañeta, B. (2014). Entrepreneurial Orientation in low-and medium-tech industries: The need for Absorptive Capacity to increase performance. *European Management Journal*, 32(5), 761-769.

- Shan, P., Song, M. ve Ju, X. (2016). Entrepreneurial orientation and performance: Is innovation speed a missing link? *Journal of Business Research*, 69(2), 683-690.
- Stambaugh, J. E., Yu, A. ve Dubinsky, A. J. (2011). Before the attack: A typology of strategies for competitive aggressiveness. *Journal of Management Policy and Practice*, 12(1), 49-63.
- Sugiyanto, L. B., Husin, Z. ve Wahyudi, A. S. (2019). The mediated role of absorptive capacity in the relationship between technology, learning, entrepreneurial orientation and performance of hotel industry in Bali, Indonesia, *The International Journal of Business & Management*, 7(7), 336-346.
- Wahyuni, N. M. ve Sara, I. M. (2020). The effect of entrepreneurial orientation variables on business performance in the SME industry context. *Journal of Workplace Learning*, 32(1), 35-62.
- Wales, W. J., Parida, V. ve Patel, P. C. (2013). Too much of a good thing? Absorptive capacity, firm performance, and the moderating role of entrepreneurial orientation. *Strategic Management Journal*, 34(5), 622-633.
- Walter, A., Auer, M. ve Ritter, T. (2006). The impact of network capabilities and entrepreneurial orientation on university spin-off performance. *Journal of Business Venturing*, 21(4), 541-567.
- Wang, C. L. (2008). Entrepreneurial orientation, learning orientation, and firm performance. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 32(4), 635-657.
- Zahoor, N., Khan, H., Khan, Z. ve Akhtar, P. (2022). Responsible innovation in emerging markets' SMEs: The role of alliance learning and absorptive capacity. *Asia Pacific Journal of Management*, <https://doi.org/10.1007/s10490-022-09843-8>.
- Zahra, S. A. ve George, G. (2002). Absorptive capacity: A review, reconceptualization, and extension. *Academy of Management Review*, 27(2), 185-203.